

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2023.99.12>

УДК 811.161.2'373.46

СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА В МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ТА НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТИ

МАТКОВСЬКА

Оксана Анатоліївна,

аспірантка відділу лексикології,
лексикографії та структурно-
математичної лінгвістики,

Інститут української мови НАН
України;

вул. Михайла Грушевського, 4,

м. Київ, 01001;

e-mail: oksanavatamaniuk8@gmail.com

ORCID: 0009-0008-5279-0362

Oksana

MATKOVSKA,

graduate student of the department
of lexicology, lexicography and
structural-mathematical linguistics,

Institute of the Ukrainian Language of
National Academy of Sciences of
Ukraine;

4, Mykhaila Hrushevskoho St.,

Kyiv 01001, Ukraine;

e-mail: oksanavatamaniuk8@gmail.com

У статті розглянуто лексичні, стилістичні та правописні зміни в мові сучасної української політики, пов'язані з впливом війни на політичне життя в Україні. Серед них явище зниження стилістичного реєстру мови політиків і текстів на політичні теми в медіа та проблеми фіксації «небажаної» лексики для висвітлення чутливих тем, написання власних назв, пов'язаних із країною-агресором. Досліджено місце й роль стилістично маркованої лексики в моделюванні сучасного політичного лексикону воєнного часу, визначено функції та нормативність вживання такої лексики.

Ключові слова: сучасний політичний лексикон, мова політики, суспільно-політична лексика, суспільно-політична термінологія, стилістично маркована лексика, мовна норма.

Зміни в суспільному житті українців, спричинені збройною агресією Росії проти України, створюють нові політичні умови, нові завдання й цілі влади та народу, впливаючи на розвиток мови сучасної української політики. Розуміємо мову політики як особливу підсистему національної мови, призначену для політичної комунікації, до якої входять терміни суспільно-політичних наук, суспільно-політична лексика та загальноживана

лексику, яку використовують у суспільно-політичній сфері. Ще А.А. Бурячок писав про суспільно-політичну термінологію як про особливий пласт термінологічної лексики, який займає проміжне місце між функціонально-обмеженими терміносистемами, позбавленими емоційно-експресивного забарвлення, та загальноживаною літературною лексикою, з якою вона постійно взаємодіє [Бурячок 1983: 22]. Суспільно-політична термінологія є складником ширшого поняття суспільно-політичної лексики, що об'єднує різностильові номінації на позначення подій та явищ державного й громадського життя суспільства, властивих певному соціуму в певний час. Межі й тематичний діапазон лексики суспільно-політичної сфери дуже широкі й часто розмиті, оскільки вміщують як терміни різних терміносистем, так і повсякденну загальноживану лексику, яка в політичних контекстах набуває додаткових значень.

Важливою ознакою лексикону політики залишається актуальність одиниць для соціуму в конкретний часовий зріз. Це зумовлює динамічність його складу, процеси оновлення семантики, функціонування та прагматичного обсягу лексичних одиниць. Динамічні процеси сучасного українського лексикону, зокрема й суспільно-політичного, залишаються предметом дослідження багатьох українських мовознавців, серед яких праці Є.А. Карпіловської, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко [Карпіловська, Кислюк, Клименко 2017]; Л.О. Ставицької [Ставицька 2005], М.І. Степаненка [Степаненко 2021], О.А. Стишова [Стишов 2005], Л.В. Струганець [Струганець 2002] та ін. Питанню мовної політики в державі та мовної свідомості присвячені праці Т.А. Коць [Коць 2014], Л.Т. Масенко [Масенко 2004], О.Г. Рудої [Руда 2012], П.О. Селігея [Селігей 2010] та ін. Вплив російсько-української війни на сучасний український лексикон досліджено у працях К.Д. Глуховцевої [Глуховцева, 2023], С.П. Гриценко [Гриценко 2022], Г.М. Сюті [Сюта 2023], О.О. Тараненка [Тараненко 2023], Л.А. Чередник [Чередник 2022] та ін. Функціонування в сучасному українському лексиконі розмовної лексики, її роль у тексті та визначення норми розглядали С.П. Бибик [Бибик 2011], Б.О. Коваленко [Коваленко 2010], М.І. Навальна [Навальна 2011], О.О. Тараненко [Та-

раненко 2003]. Розвиток української мови під час російсько-української війни, на думку С.П. Гриценко, пов'язаний «з комунікативною функцією мови, із прагненням реалізувати свої можливості в забезпеченні потреб суспільства в спілкуванні, що сприяє пошукові найбільш влучних і семантично ємних засобів номінації» [Гриценко 2022: 9].

Ставимо за мету показати місце й роль нової стилістично маркованої лексики в моделюванні сучасного політичного лексикону воєнного часу й визначити нормативність вживання такої лексики на матеріалі текстів 2022–2023 років із українських медіа, виступів Президента України В. Зеленського та українських політиків, стенограм засідань ВР України.

Від початку війни в політичному лексиконі з'явилося чимало новотворів, що віддзеркалюють інформацію про особливості суспільного життя в цей період. Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень називає такі слова *воєнними неологізмами* та вказує на високу цінність таких мовних утворень: «воєнні неологізми свідчать як про багатство української мови, так й інтелектуальну дотепність нашого народу, вміння тримати стрій, настрій, дух і волю. А ще – про здатність гостро бачити деталі, справно оцінювати ситуації, характеризувати вчинки людей. Водночас, мовні реакції на нові воєнні обставини є дуже ціннісним етапом подальшого розвитку української мови та країни в цілому» (Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490258-novitni-slengizmineologizmi-movne-viddzerkalenna-vijni.html>, 23.05.2022). Щодо активізації в «номінативному інвентарі» лексики військової тематики висловлюється й О.О. Тараненко як про важливе і «помітне джерело номінативної активності» [Тараненко 2023 (3): 4].

Аналіз сучасного текстового матеріалу засвідчує активність у мові сучасної політики загальноновживаної лексики, серед якої і стилістично знижена, розмовна лексика, що розширює своє функціонування та набуває у політичних текстах нових конотацій та значень. В аналізованих текстах на політичні теми у медіа спостерігаємо розширення стилістичного реєстру мови політиків від урочисто-офіційного до розмовно-зниженого. З одного боку, традиційним стало звертання президента та політичних діячів до українського народу, початок та завершен-

ня публічних виступів виголошеною частиною *Слава! Слава Україні! Слава нашим воїнам! Слава всім, хто працює заради держави! Вічна слава всім, хто став на захист України!* (Офіційне інтернет-представництво, Президент України. Володимир Зеленський, www.president.gov.ua, 21.05.22); *Слава кожному й кожній, хто допомагає нашим людям і всій державі ставати сильнішими!* (Офіційне інтернет-представництво, Президент України. Володимир Зеленський, www.president.gov.ua, 17.09.23); *Слава Україні! Так звучить єдність* (Офіційне інтернет-представництво, Президент України. Володимир Зеленський, www.president.gov.ua, 24.09.23). Серед воєнних новотворів засвідчено похідні слова із позитивною конотацією на позначення українських воїнів: *кіборги, залужнівці*, зокрема, представники ІТ-армії: *кіберкозаки, кіберпартизани*. Але так само поширені й зневажливі номінації на позначення країни-агресора росії: *мордор, оркостан, раша, терраша*; ворогів *ваньки, орки, рашисти, русня, свинособаки, чмоні, чмобіки*; актуалізовані *орда, ординці*. З'явилося чимало неосемантизмів – одиниць, які під час війни набули додаткового нового значення: *бавовна, консерва, мопед, нуль, приліт, пушкіністи, тривога* тощо.

Для встановлення ступеня усталення в сучасному політичному лексиконі нових одиниць, їх активності й ролі у процесах номінації та комунікації застосовуємо методику виявлення функціонального потенціалу ресурсу номінації, тобто здатності нової лексики до творення лексичних об'єднань: словотвірних гнізд і рядів, синонімічних рядів, антонімічних опозицій, спектру словосполук (парадигматичних, синтагматичних та епідигматичних (дериваційних) відношень у тексті. Цю методику реалізовано в ідеографічному словнику нової лексики «Активні ресурси сучасної української номінації» [Карпіловська, 2013] на матеріалі Комп'ютерного фонду інновацій у сучасній українській мові (КФІ). Ми використовуємо її для аналізу нових лексем, засвідчених у сучасних текстах на політичну тематику. Наприклад, у сучасному політичному лексиконі активно функціонує термін на позначення російської ідеології *рашизм* (Russia+фашизм) та його похідні: *рашисти* (переважно у множині) й суфіксальний похідний *рашистський*. Застосову-

ючи вказану методику, аналізуємо семантику та функціонування цих одиниць. У Термінологічному словнику російсько-української війни за ред. М.М. Слюсаревського знаходимо таку дефініцію: *рашизм* – термін, що походить від «раша» – англomовного звучання Russia (Росія). Означає ідеологічні засади та практичні дії нинішнього політичного режиму Російської Федерації, який є, з одного боку, спадкоємцем традиційного для всіх періодів російської історії великодержавного шовінізму, з другого – одним із сучасних різновидів фашизму (ТСРУВ 2022: 7). Також словник подає й визначення поняття *рашисти*: *рашисти* – громадяни Російської Федерації, що ідентифікують себе з її нинішнім політичним режимом, підтримують його агресивні, експансіоністські наміри і дії щодо українського та інших народів (ТСРУВ 2022: 7).

У Генеральному регіонально анотованому корпусі (далі – ГРАК) засвідчено функціонування номінації *рашисти* в текстах, датованих ще 2013 роком. Пік її активності припадає на початок російсько-української війни й не спадає дотепер. Іменник *рашисти* та прикметник *рашистський* функціонують у текстах медіа та мові політиків, зокрема, й з яскравим негативним забарвленням, як-от під час засідань ВР України у корпусі текстів ParlaMint: *Дозвольте вам, панове рашисти, кадебісти і комуністи (колишні і нинішні), шовіністи усіх мастей, різні тоталітарні збоченці, совкові активісти та інша імперська наволоч, децо пояснити* (ParlaMint (ГРАК), Антін Мухарський, 2013); *Найбільше руйнувань у Донецькій області – рашисти пошкодили 119 навчальних закладів* (Українська правда, 2022, <https://life.pravda.com.ua/>). Синонімами до *рашисти* в сучасних медіатекстах та мові політиків виступають: *агресори, вороги, гітлерівці, злочинці, орки, російські вбивці*. Серед них більшість – давно відома нейтральна лексика, без стилістичної маркованості, але з негативною семантикою, яку перенесено на рашистів. У мові політики це зроблено з прагматичною метою закріпити сформовані негативні асоціації з часів II Світової по відношенню до нинішніх злочинів рашистів, які потребують нового Нюрнберзького процесу щодо геноциду українського народу, пор.: *У цьому рашисти та гітлерівці абсолютно ідентичні* (Новини Хмельницького «Є», <https://ye.ua/>, 09.052022);

Сьогодні **російські вбивці** «воювали» з беззбройними мирними мешканцями. **Рашисти** скинули авіабомбу на школу, в якій ховалося майже все село (ТСН, <https://tsn.ua/ato/okupanti-skinuli-aviabombu-na-shkolu-v-bilogorivci-poblizu-lisichanska-tam-bulo-90-lyudey-2056270.html>, 07.05.22); ...світ визнає, що **ворог, агресор, рашисти** вкотре показали знищенням, власне, цієї ГЕС, що вони хочуть знищити український народ (КВРУ, 9 скликання, Бакунець Павло Андрійович, 06.10.2023); Ми маємо створити всі умови правоохоронним органам щодо якісного документування злочинів, які скоюють **злочинці, рашисти** на території України, для того щоб в майбутньому це була доказова база щодо притягнення їх до кримінальної відповідальності (КВРУ, 9 скликання, Цимбалюк Михайло Михайлович, 09.06.2022).

(35 items, 50 total frequency)

	Word	Frequency	Relative ?
1	☐ агресії	9	0.18 ...
2	☐ навали	4	0.08 ...
3	☐ загарбників	3	0.06 ...
4	☐ ідеології	2	0.04 ...
5	☐ режимом	2	0.04 ...
6	☐ вторгненню	1	0.02 ...

Рис. 1. Частота сполучуваності лексеми *рашистський* з наступним словом у тексті (корпусу ГРАК)

За допомогою інструменту корпусу ГРАК, що визначає частоту сполучуваності з наступним словом у тексті, виявляємо, що похідний прикметник *рашистський* найчастіше утворює словосполучення з такими словами: *рашистська агресія, рашистська навала, рашистські загарбники, рашистська ідеологія, рашистський режим* (Рис. 1). Загалом ГРАК визначає понад 300 словосполук із *рашистський*, що вказує на його активне функціонування.

Сьогодні термін *рашизм* – повноцінний науковий термін. До прикладу, у Вікіпедії стаття «Рашизм» перекладена вже 30-ма мовами, й очевидним є той факт, наскільки глибоко цей термін увійшов у громадсько-політичний і навіть науковий наратив. Лексема *рашизм*, яку тексти 2013 року засвідчують як розмовну одиницю, набула настільки активного функціонування в мові політики, що народні депутати запропонували надати новій назві статус формальної та офіційної на позначення політичного режиму рф. Верховна Рада ухвалила постанову «Про використання політичним режимом Російської Федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких»: *«Понад пів року народні депутати всіх фракцій, експерти, науковці працювали над цією постановою. Робоча група всебічно дослідила це питання. І сьогодні ми пропонуємо визначити **рашизм** як новий різновид тоталітарної ідеології та суспільно-політичних практик, які використовуються режимом, сформованим Російською Федерацією за часів Путіна, та ґрунтується на традиціях російського шовінізму й імперіалізму, практиках комуністичного режиму сталінської доби та німецького націонал-соціалізму»* (КВРУ, 05.02.2023, 9 скликання, Подгорна Вікторія Валентинівна). Таким чином, текстовий та корпусний матеріал засвідчує установлену негативну семантику проаналізованих нових стилістично знижених одиниць та їхнє стабільно активне функціонування в сучасній мові української політики.

Мовознавці виділяють такі функції стилістично зниженої лексики в мові ЗМІ: 1) оцінна та експресивні функції, 2) сприяння реалізації принципу діалогічного мовлення, 3) засіб привернення уваги читача [Коваленко 2010: 100–101]; додаючи вказівку на бажання автора «вплинути на реципієнта через почуття» [Кравцова 2010: 1]. За визначенням Л.О. Ставицької, функції стилістично зниженої лексики в мові журнальних статей полягають у тому, що вона використовується як: 1) зображувальний засіб; 2) експресивно-оцінний засіб; 3) засіб відтворення мовної характеристики; 4) джерело збагачення журнальної лексики [Ставицька 2000: 7]. Також у суспільно-політичному лексиконі сьогодення важливою залишається передача ідеологічних концепцій та їх «мовна репрезентація»:

«Соціально-політичний лексикон національної мови, як і будь-яка інша її частина, відокремлюється від інших насамперед наявністю специфічних семантико-поняттєвих ознак. Одним із основних тут виступає критерій «мовної репрезентації» ідеологічних концепцій, зв'язок із політико-ідеологічним життям і діяльністю суспільства тощо. Важливою особливістю соціально-політичної термінології є спрямованість на реалії соціального буття» [Демченко 2014: 17]. На нашому матеріалі спостерігаємо часткову переорганізацію функцій стилістично зниженої лексики в сучасному українському лексиконі й мові медіа: на першому місці залишаються її оцінна та експресивні функції, але якщо до повномасштабної війни така лексика виконувала функцію впливу на читача та привернення уваги реципієнта, то в умовах воєнних однією з важливих функцій стилістично зниженої лексики стає відтворення психологічного стану українців як засвідчення травми війни.

Наші спостереження й попередні висновки суголосні з тими, які надають психологи, філософи, лінгвісти. Скажімо, у психології встановлено, що травма та посттравматичний стресовий розлад відключають один із мовних центрів мозку, завдяки якому людина вербалізує свій досвід. Тому поки триває війна, українське суспільство не готове її осмислювати відсторонено й беземоційно. У своїй праці «Лінгвістика на карті світу» Рустам Гаджієв вказує на те, що обценна лексика є природною реакцією мозку на негативні емоції. Хронічний стан виснаження, тривоги чинить вплив на психо-емоційний стан кожного українця: «Чого це ми коли-не-коли та й запустимо слівце з перцем. Це тому, що ми невиховані, некультурні тому що? Може, ми патологічні злочинці й хулігани? Гм, можливо. А може, причина трохи цікавіша <...> коли ми чуємо або, бонь боже, вимовляємо табуйоване слово. Активуються ті ділянки головного мозку, які пов'язані з негативними емоціями» [Гаджієв 2022: 149]. Схожу думку висловлює Г.М. Сюта, вказуючи на функціонування знижено-пейоративної й «відверто обценної» лексики у період війни як емоційної реакції суспільства: «Емоційно реагуючи на травматичну дійсність (окупація, обстріли, катування й убивства мирного населення, руйнування інфраструктури, енергосистеми), українці засто-

совують такі експресивно-оцінні моделі, які донедавна були далеко за «червоними лініями» комунікативної етики» [Сюта 2023: 4], та підкреслює важливість дослідження таких одиниць: «сьогодні маємо підстави констатувати їх масове поширення і входження в тексти, а отже, визнати фактографічну, джерельну значущість для вивчення цього періоду розвитку мови» [там само: 4].

Спостерігаємо не тільки розширення та зниження стилістичного реєстру в мові політики, а й явища, пов'язані з порушенням правописних норм. Суперечливим залишається як функціонування стилістично зниженої лексики у суспільно-політичному лексиконі, так і написання власних назв, пов'язаних із країною-агресором росією з малої літери. З першого місяця російсько-української війни в соціальних мережах з'явилась тенденція написання власних назв Росія, РФ, Москва та Путін з малої літери. Практично одразу цю практику підхопили різноманітні інтернет-ЗМІ та навіть офіційні сайти органів влади держави. Згодом Міністерство культури та інформаційної політики України запропонували нові неформальні правила правопису написання слів *кремль* і *путін* з малої літери. Незабаром в Україні написання слів *росія*, *москва* тощо офіційно дозволили писати з малої букви у неофіційних текстах. Про це повідомили у Національній комісії зі стандартів державної мови. З малої літери також дозволили писати *російська федерація*, *московія*, *московське царство*, *російська імперія*, *державна дума рф*. Проте, 31 серпня 2023 року, Міністр освіти і науки Оксен Лісовий, підписав документ під номером 1060, в якому наказав писати з великої літери *Російська Федерація*. Цим документом він вніс зміни до наказу МОН №1022 від 21 серпня. Свою офіційну позицію щодо такого суперечливого питання висловив Інститут української мови НАН України на офіційному сайті: «Уважаємо допустимим написання з малої літери слів *росія*, *рф*, *московія*, *московське царство*, *російська імперія* в текстах публіцистичного та художнього стилів зі стилістичною настановою» (ІУМ НАНУ, <https://iul-nasu.org.ua/novyny/ofitsijna-pozytsiya-institutu-ukrayinskoji-movy-nan-ukrayiny.html>, 22.09.2023). Тракуємо порушення носіями мови стилістичних та правописних норм (написання з малої

літери власних назв, які стосуються країни-агресора, уживання ненормативної лексики) як вербалізацію травми війни носіями мови й вважаємо це тимчасовим явищем, поки триває війна, але, звісно ж, небажаним і неприпустимим у медіапросторі та офіційному стилі.

Щодо норми використання стилістично зниженої, а надто обценної лексики у медіа Комісія з журналістської етики зазначила у виданні «Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні»: «Впродовж останніх трьох місяців в українських медіа стилістично забарвлені слова і вирази часто трапляються не лише в публіцистичних жанрах, а й у заголовках новин: *«Рашисти обстрілюють Миколаїв», «Пригоди «орків» у Чорнобаївці»*. Правомірність використання цієї лексики викликає дискусію в журналістському середовищі» (Кузьменко, Куш 2022: 15). Також Комісія з журналістської етики вказала, що зловживання такою лексикою неприпустиме – наприклад, використання обценної лексики у заголовках новин. Досліджуючи норму вживання розмовної лексики, С.П. Бибикив зазначає, що «саме ж поняття норми передбачає як співвідношення «правильне – неправильне», властиве літературній мові, так і стилістичну диференціацію одиниць мови, закріплених чи то за усною /писемною формою спілкування, чи то за певним функціональним стилем мови, чи то за конкретною стилістичною ситуацією» [Бибикив 2011: 59]. Нещодавно Голова Національної ради з питань телебачення і радіомовлення Ольга Герасим'юк анонсувала створення словника «небажаної» лексики для висвітлення у ЗМІ чутливих тем, що стане складовою формування медіапростору, вільного від дискримінації: *«Ми маємо формувати медіапростір, вільний від дискримінації, фіксації образливих та некоректних стереотипів і мови ворожнечі щодо будь-яких громадян країни за багатьма ознаками»* (Інтерфакс, <https://interfax.com.ua/news/interview/926257.html>, 01.08.2023). Водночас Комісія засуджує вживання нецензурних слів у медійному контенті та радить медіа: «1. Утримуватися від уживання образливих висловів, ненормативної лексики, якщо тільки це не виправдане контекстом. 2. У будь-якому разі не використовувати образливу мову та нецензурні висловлювання в

програмах чи на сайтах для дітей дошкільного і шкільного віку. З. Бути особливо пильними щодо дотримання стандартів журналістики і журналістської етики під час воєнного стану в Україні» (Кузьменко, Куш 2022: 27–28). Таким чином, анонсування створення словника «небажаної» лексики для висвітлення чутливих тем задля уникнення дискримінації в медіапросторі в майбутньому стало реакцією журналістської й загалом освіченої спільноти на війну й викликані нею зміни в суспільстві, що вказує на бажання української медіа та дипломатичної спільноти відповідати нормам демократичного суспільства в інфопросторі.

Отже, зміни в суспільному житті українців, нові політичні умови, завдання й цілі влади та народу, зміна пріоритетів та боротьба за власну державність, спричинені повномасштабною російсько-українською війною, змінили звичну політичну риторичку, тематику текстів і виступів на політичні теми і, власне, мову медіа та мову політиків. Це викликало появу нових слів і активізацію окремих груп загальнозживаної лексики у політичному лексиконі, передусім, експресивних, оцінно-знижених, розмовних одиниць поруч із суспільно-політичною термінологією та лексикою. Тракуємо їхню появу як відповідь українського суспільства на пряму й непряму агресію в інформаційному просторі під час війни. Правописні відхилення в мовній практиці кваліфікуємо як тимчасові явища в житті політикуму та медіапросторі, які, однак, потребують особливої уваги.

Бибик С.П. Стильова розмовна норма та розмовна лексика. *Культура слова*. 2011. Вип. 74. С. 59–65.

Бурячок А.А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов: назви відносин між державами, на родами. Київ: Наукова думка, 1983.

Гаджієв Р. Лінгвістика на карті світу. Непорозуміння, кримінал та інтриги в різних мовах. Київ: Віхола, 2023.

Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я. Виклики «мовного питання» в Україні (на матеріалі афоризмів і сентенцій Т. Марусика про мову). *Культура слова*. 2023. Вип. 98. С. 69–83.

Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2022. № 2(32). С. 9–13.

Демченко Н.М. Лексико-словотвірний шлях розвитку соціально-політичних лексиконів української та англійської мов: спільне й відмінне. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. URL: <https://www.academia.edu/10398151>

Жайворонок В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. *Мовознавство*. 1999. № 6. С. 32–46.

Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ: Вид. дім Дмитра Бурого, 2008.

Коваленко Б.О. Стилiстично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2010.

Коць Т.А. Літературна норма і сучасні глобалізаційні процеси. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. Вип. 50. С. 59–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_50_14

Кравцова Н.Ш. Особливості вживання стилістично зниженої лексики (сленгу) в журнальній статті та способи її перекладу. Київ: Аграр Медіа Груп. 2010. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/23008>

Кузьменко Л., Куц Л., Дворовий М., Погорелова О. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. З досвіду роботи Комісії з журналістської етики. Аналітично-довідковий збірник. Київ: Комісія з журналістської етики, 2022.

Масенко Л.Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ: КМ Академія, 2004.

Навальна М.І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. Київ: Вид. дім Дмитра Бурого, 2011.

Руда О.Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. Київ: Інститут української мови НАН України, 2012.

Селігей П.О. Про виховання мовної свідомості. *Мовознавство*. 2010. № 2–3. С. 176–193.

Ставицька Л.О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ: Критика, 2005.

Ставицька Л.О. Про взаємодію жаргону і сленгу. *Українська мова і література*. 2000. № 15. С. 7.

Степаненко М.І. Найновітніші динамічні процеси в українському політичному лексиконі: 2020 рік. Полтава: ПП Астроя, 2021.

Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Вид. 2. Київ: Пугач, 2005.

Струганець Л.В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль: Астон, 2002.

Сюта Г.М. Лінгвософія опозицій «свій – чужий» у текстах періоду російсько-української війни. *Українська мова*. 2023. № 2(86). С. 3–34. URL: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003>

Тараненко О. Російсько-українська війна і українська мова (попередні спостереження). І. *Мовознавство*. 2023. № 3. С. 3–29. URL: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-330-2023-3-001>

Тараненко О. Російсько-українська війна і українська мова (попередні спостереження). ІІ. *Мовознавство*. 2023. № 4. С. 3–25. URL: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-331-2023-4-001>

Тараненко О.О. Колоквізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови. *Мовознавство*. 2003. № 1. С. 23–41.

Чередник Л. Діяльність українських масмедіа під час російсько-української війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 75–81.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

КВРУ – Корпус Верховної Ради України ParlaMint-UA. URL: https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=parlamint401_ua

ТСРУВ – Термінологічний словник російсько-української війни за ред. М.М. Слюсаревського. Упоряд. С.Л. Чуніхіна. Київ: Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022.

ГРАК – Генеральний регіонально анотований корпус української мови. URL: <http://uacorp.us/>

REFERENCES

Buriachok, A.A. (1983). Formation of a common fund of socio-political vocabulary of East Slavic languages: names of relations between states and peoples. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).

Bybyk, S.P. (2011). Stylistic conversational norm and colloquial vocabulary. *Culture of the Word*, 74, 59–65 (in Ukr.).

Cherednyk, L. (2022). Activities of the Ukrainian mass media during the Russian-Ukrainian war. *Library science. Documentary science. Informatology*, 2, 75–81 (in Ukr.).

Demchenko, N.M. (2014). The lexical and word-forming way of development of socio-political lexicons of the Ukrainian and English languages: common and different. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. URL: <https://www.academia.edu/10398151> (in Ukr.).

Hadzhiiev, R. (2023). Linguistics on the world map. Misunderstanding, crime and intrigue in different languages. Kyiv: Vikhola (in Ukr.).

Hlukhovtseva, K.D., Hlukhovtseva, I.Ya. (2023). Challenges of the “language issue” in Ukraine (on the material of T. Marusyk’s aphorisms and maxims about language). *Culture of the Word*, 98, 69–83 (in Ukr.).

Hrytsenko, S. (2022). Linguistic innovations of the russian-ukrainian war of 2022. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Literary studies. Linguistics. Folkloristics*, 2(32), 9–13 (in Ukr.).

Klymenko, N.F., Karpilovska, Ye.A., Kysliuk, L.P. (2008). Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon. Kyiv: Vyd. dim Dmytra Buraho (in Ukr.).

Kots, T.A. (2014). Literary norms and modern globalization processes. *Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”*, 50, 59–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_50_14 (in Ukr.).

Kovalenko, B.O. (2010). Stylistically reduced vocabulary in the language of modern Ukrainian journalism. Kamianets-Podilskyi: PP Buinytskyi O. (in Ukr.).

Kravtsova, N.Sh. (2010). Peculiarities of using stylistically reduced vocabulary (slang) in a magazine article and methods of its translation. Kyiv: Ahrar Media Hrup. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/23008> (in Ukr.).

Kuzmenko, L., Kushch, L., Dvorovyi, M., Pohorelova, O. (2022). Self-regulation of Ukrainian media during martial law in Ukraine. From the experience of the Commission on journalistic ethics. Analytical reference collection. Kyiv: Komisiia z zhurnalistskoi etyky (in Ukr.).

Masenko, L.T. (2004). Language and society: postcolonial dimension. Kyiv: KM Akademia (in Ukr.).

Navalna, M.I. (2011). Dynamics of the lexicon of Ukrainian periodicals of the beginning of the 21st century. Kyiv: Vyd. dim Dmytra Buraho (in Ukr.).

Ruda, O.H. (2012). The language issue as an object of manipulative strategies in modern Ukrainian political discourse. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy (in Ukr.).

Selihei, P.O. (2010). About education of linguistic consciousness. *Linguistics*, 2–3, 176–193 (in Ukr.).

Siuta, H.M. (2023). The linguoscopy of the opposition “own – foreign” in the texts of the period of russian-ukrainian war. *Ukrainian language*, 2(86), 3–34. URL: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2023.02.003> (in Ukr.).

Stavytska, L.O. (2000). About the interaction of jargon and slang. *Ukrainian language and literature*, 15, 7 (in Ukr.).

Stavytska, L.O. (2005). Argo, jargon, slang: Social differentiation of the Ukrainian language. Kyiv: Krytyka (in Ukr.).

Stepanenko, M.I. (2021). The newest dynamic processes in the Ukrainian political lexicon: 2020. Poltava: PP Astraia (in Ukr.).

Struhanets, L.V. (2002). Dynamics of lexical norms of the Ukrainian literary language of the 20th century. Ternopil: Aston (in Ukr.).

Styshov, O.A. (2005). Ukrainian vocabulary of the late 20th century (based on the language of mass media). Edition 2. Kyiv: Puhach (in Ukr.).

Taranenko, O. (2003). Colloquization, substandardization, and vulgarization as characteristic phenomena of the stylistics of the modern Ukrainian language. *Linguistics*, 1, 23–41 (in Ukr.).

Taranenko, O. (2023). The Russian-Ukrainian war and the Ukrainian language (preliminary observations). I. *Linguistics*, 3, 3–29. URL: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-330-2023-3-001> (in Ukr.).

Taranenko, O. (2023). The Russian-Ukrainian war and the Ukrainian language (preliminary observations). II. *Linguistics*, 4, 3–25. URL: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-331-2023-4-001> (in Ukr.).

Zhaivoronok, V. (1999). The lexical subsystem of the language and the meaning of linguistic units. *Linguistics*, 6, 32–46 (in Ukr.).

LEGEND

KBPU – Corps of the Verkhovna Rada of Ukraine ParlaMint-UA. URL: https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=parlamint401_ua (in Ukr.).

TCPYB – Terminological dictionary of the Russian-Ukrainian war edited by M.M. Slyusarevsky. According to S.L. Chunikhina. (2022). Kyiv: In-t sotsialnoi ta politychnoi psykholohii NAPN Ukrainy (in Ukr.).

ГПАК – General regionally annotated corpus of the Ukrainian language.
URL: <http://uacorporus.org/> (in Ukr.).

Статтю отримано 10.11.2023

Oksana Matkovska

STYLISTICALLY MARKED VOCABULARY IN THE LANGUAGE OF MODERN UKRAINIAN POLITICS: FUNCTIONAL-PRAGMATIC AND NORMATIVE ASPECTS

The article analyzes the lexical, stylistic, and orthographic changes in the language of modern Ukrainian politics associated with the impact of the full-scale Russian-Ukrainian war, which changed the usual political rhetoric, the subject of texts and speeches on political topics and, in fact, the language of the media and the language of politicians. Among them there is a phenomenon of the stylistic register decline of the modern Ukrainian political language, the problem of fixing “abnormal” vocabulary, writing proper names associated with the aggressor country, and the place and role of stylistically marked vocabulary in modeling the modern political lexicon of wartime. The appearance of new words and the activation of certain groups of commonly used vocabulary, primarily expressive, evaluative-depreciated, colloquial units along with socio-political terminology and vocabulary in the modern political lexicon, were identified and analyzed. In order to identify the degree of establishment of such innovations in the modern political lexicon, their activity and role in the nomination and communication processes, the method of identifying the functional potential of the nomination resource was applied. Spelling deviations in language practice are qualified as temporary phenomena in the life of politicians and the media space, which, however, require special attention.

Key words: modern political lexicon, language of politics, socio-political vocabulary, socio-political terminology, stylistically marked vocabulary, language norm.